

УДК 811.161

В. І. Дмитренко*д. філол. н., проф., проф. кафедри української і світової літератур
Криворізький державний педагогічний університет***КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РЕЦЕПЦІЇ
Б. АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА****THE UKRAINIAN LANGUAGE CULTURE IN B.
ANTONENKO-DAVYDOVYCH RECEPTION**

У публікації репрезентовано позицію українського письменника Б. Антоненка-Давидовича щодо чистоти рідної мови, продемонстровану в публічних виступах, об'єднаних в українському бестселері “Як ми говоримо”.

Ключові слова: культура мови, суржик, народні джерела.

The publication presents the position of the Ukrainian writer B. Antonenko-Davidovich on the purity of the native language, which is demonstrated in public speeches, combined in the Ukrainian bestseller “How We Speak”.

Key words: language culture, surzhyk (maslin), folk sources.

Першорядним знавцем глибин української мови вважаємо Б. Антоненка-Давидовича. Свідченням цього є не тільки його художні твори, публіцистика, епістолярна спадщина, а й численні спогади сучасників і, звичайно, своєрідний український бестселер “Як ми говоримо”. Книга видана у 1970 році, але її актуальність незаперечна й сьогодні. Проблеми, що були порушені автором, на жаль, залишаються не розв’язаними й до сьогодні.

Спогади сучасників засвідчують: Б. Антоненко-Давидович був знавцем рідної мови такого рівня, що до нього зверталися навіть укладачі словників, уважаючи його думку авторитетною в багатьох мовних питаннях. Тритомний російсько-український словник 1968 р. набагато перевищив попереднє видання 1948 р. саме завдяки його консультаціям.

Мовний аспект творчої спадщини письменника став предметом вивчення вже з початку 1990-х. Серед дослідників імена О. Божко, Г. Вишневіської, Л. Касьян, О. Карчевської та ін.

Книга “Як ми говоримо” вийшла у складний для країни період застою й стала однією з причин чергового цькування письменника. Тому, на жаль, у передмові до першого видання є деякі цитати, які не варто використовувати в нашому сьогоденні, але вони повинні були завуалювати основну мету, з якою книга була написана. Адже вона стала своєрідним протестом письменника проти панування суржику в Україні. *“Суржик не є й не може бути ознакою будь-якої культури, навпаки, він завжди відбиває некультурність частини людей, залишаючись породженням соціального й національного згноблення трудящих мас”* [1, с. 16].

Б. Тимошенко в передмові до чергового перевидання книги вже в незалежній Україні подав інформацію, яка чітко окреслила тогочасну позицію Б. Антоненка-Давидовича, його занепокоєння мовною ситуацією в Україні. У передмові подано лист письменника до Н. Суровцевої. Б. Антоненко-Давидович указав на причину свого зацікавлення питаннями мови: *“Я <...> взявся за мовознавчі справи лиш тому, що “из далних странствий возвратясь” 1957 року до Києва, я побачив у періодиці та книжках, не кажучи про живе мовлення, такий хаос, що мене аж смуток охопив... Чудова мова на очах перетворювалася на таку макароністичну суміш, що ніби не було вельми корисних праць Олени Курило, Синявського, Гладкого, Сулими та багатьох інших, що їх поглинула невблаганна Лета часів лихоліття”* [2, с. 5]. На думку автора, суржик – це своєрідний мовний покруч, який є загрозою зросійщення населення України і може призвести до поступової втрати нашої мовою своєї неповторності й унікальності. У книзі наведено багато прикладів того, як правильно говорити українською, уживати потрібні, суто українські форми іменників, прикметників, дієслів, прислівників, прийменників, вигуків і т. ін. Кожну думку підтверджено прикладами з класичної літератури.

Отже, панування суржику в нашій мові є недопустимим, бо це веде до втрати українською мовою самобутності, сприяє її

зближенню з російською. Відомі знавці української мови вже давно актуалізували цю проблему, Б. Антоненко-Давидович – один із них. Сьогодні, у складний для нашої держави період, ми маємо дослухатися до класиків, виправити помилки й прорахунки минулого.

Література

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. Київ : Рад. письменник, 1970. 253 с.
2. Тимошенко Б. Подих кожного слова. *Б. Антоненко-Давидович. Як ми говоримо*. 4-е вид., перероб. і доп. Київ : ВД “КМ Akademia”, 1994. С. 3–11.